

editurilor devine și o resursă pentru studii de piață și cercetări editoriale de marketing și business al cărții.

Carte este o lucrare complexă și bine structurată, fiind nu doar o resursă informativă despre cărțile pentru copii din Republica Moldova, ci și conturând un context sociocultural și educațional amplu în care apar cărțile (ne referim la teza că societatea creează cărțile, dar și ele o (re)creează la rândul lor). Bibliografia funcționează ca un instrument indispensabil pentru specialiști și un punct de referință pentru înțelegerea tendințelor și evoluțiilor din domeniul editorial, literar, educațional (dedicat celor mici), dar și biblioteconomic (reflectând transformările survenite în aria standardelor bibliografice de redactare și citare). O carte de vizită a bibliografiei și cercetării în domeniul cărții pentru copii din Republica Moldova.

CZU 725.945(478-25)(092)(048.83)=135.1

CHIȘINĂUL ÎN PLĂCI MEMORIALE – LIANTUL DINTRE TRECUT, PREZENT ȘI VIITOR

Raia ROGAC

Pe 19 septembrie 2024, la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău, a avut loc lansarea catalogului-album *Chișinăul în plăci memoriale*. Cele două autoare ale volumului – dr. Lidia Kulikovski și Ana Răileanu – și-au propus să ofere celor interesați o lucrare laborioasă, de amploare, în absolută premieră. Ideea s-a născut acum 20 de ani și în aceste două decenii ambele au colaborat, ajutate fiind de o întreagă echipă de susținere pentru a studia, a căuta și a descrie cele 438 de plăci memoriale ale Chișinăului.

Evenimentul s-a bucurat de un public numeros și competent (pictori, sculptori, arhitecți, scriitori, oameni de știință, istorici, ziariști etc.), dar și de vorbitori excepționali, cunoscători și experți ai domeniului. Moderatoarei evenimentului, doamnei Elena Ungureanu, i-a fost lesne să conducă manifestarea, fiind în cunoștință de cauză, având calitatea de redactor în procesul de pregătire, declarând că a citit cu multă atenție manuscrisul.

Cartea de format mare, cu o copertă elaborată de artistul plastic Valeriu Herța, conține 427 de pagini, fiind structurată în

felul următor: abrevieri, notă asupra ediției, studiu introductiv cu titlul „Inscripțiile memoriale definesc comunitatea” de dr. Lidia Kulikovski și o considerare intitulată „Pe urmele memoriei urbane” de dr. Mariana Harjevschi, după care urmează cele 438 de plăci memoriale (de la A la Z) cu imagini, descriere și referințe. Ultimul capitol inserează: glossar, index de nume, index de nume de sculptori, index de arhitecți, index de profesii, index de adrese ale

plăcilor memoriale, index geografic, lista plăcilor comemorative aprobate de APL și neinstalate, lista plăcilor dispărute, referințe bibliografice și mulțumiri din partea autoarelor.

Perioada studiată cuprinde 112 ani. Din colecția de plăci memoriale fac parte și 24 de stele comemorative de pe Aleea Celebrităților, primele fiind dezvelite pe 16 ianuarie 2021, la aniversarea a 30 de ani ai Teatrului Național „Satiricus I.L. Caragiale”. Acestea au fost dedicate măștrilor scenei Mihai Curagău și Valeriu Cazacu (Artiști ai Poporului), Ion Popescu (Maestru în Artă), Vasile Tăbărtă (Artist Emerit) și Victor Tanmoșan (Maestru în Artă). Ulterior, Aleea Celebrităților a fost completată cu alte nume: Sandu Grecu, Dumitru Tanmoșan, Valeriu Țurcanu, Lilia Cazacu, Irina Rusu, Jan Cucuruzac, Igor Mitrea, Vasile Cașu, Nina Toderico, Sergiu Finiti. Autorul stelelor este Gheorghe Postovanu. Trebuie menționat și faptul că unele stele sunt dedicate și personalităților din afara teatrului, care au avut un rol important la fondarea și dezvoltarea acestuia, precum: Iulian Filip, Ion Diviza, Constantin Cheianu, Matei Vișniec, Mircea M. Ionescu.

Nu putea să lipsească din acest catalog și Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” ca monument de arhitectură și istorie de importanță națională. O altă placă veche cuprinde imaginea și descrierea locului de temelie a Chișinăului, menționat pentru prima dată într-un hrisov întocmit la 17 iulie 1436. Are și Grigore Kotovski (persoană care a avut un rol nefast în istorie) două plăci comemorative – una în limba rusă și alta în limba română cu alfabet chirilic. Cred că vor trezi curiozitatea plăcile care arată: prima demonstrație politică din Chișinău (desfășurată în 1901), dar și cea care atestă sosirea

primului tren în Gara Chișinău (la 15 august 1875). Se știe că, în perioada Renașterii Naționale, o luptă aprigă încununată de succes a fost pentru revenirea la grafia latină și, drept unul din argumente, este placa cu scrisoarea celor 66 de semnatari din 1988. Pe placa memorială „Mihai Eminescu” este o singură inscripție din creația sa, incizată cu litere majuscule, de culoarea marmurei, care transmite gândul poetului asupra timpului: „Cu mâine zilele-ți adaugi/ Cu ieri viața ta o scazi,/ Având cu toate astea-n față/ De-a pururi ziua cea de azi”. Placa dedicată lui Silviu Berejan conține un aforism de Lucian Blaga: „Veșnicia s-a născut la sat”.

Eroii Chișinăului se trag din peste 100 de sate și orașe: de la Soroca, Bălți, Briceni, Ocnița, Râșcani, Drochia, Telenești, Orhei, Nisporeni, Strășeni, Ungheni, Cahul, Cimișlia, Ștefan Vodă, Tiraspol, Tighina, Grigoriopol, Dubăsari, Râbnița, Camenca, Șoldănești, Rezina, Criuleni, Comrat, Leova, Fălești, Sângerei, Dondușeni ș.a., reprezentând întreaga hartă a Republicii Moldova. Plăcile dedicate lui Vasile Anestiadi, Ilie Untilă, Vladimir A. Râbin, Lesea Ukrainka, Ion și Doina Aldea-Teodorovici includ elemente tradiționale: figuri geometrice din covoarele și iile moldovenești, frunza de vie stilizată, un fel de intarsii în marmură sau granit.

Plăcile memoriale chișinăuiene evocă personalități de diferite profesii: scriitori, medici, arhitecți, artiști plastici (sculptori, pictori, graficieni, ceramiști), pedagogi, lingviști, filologi, muzicieni, traducători, redactori, interpreți, cineaști, dirijori, compozitori, istorici, economiști, balerini, ingineri etc. Totuși, prevalează artiștii plastici, scriitorii, medicii, actorii.

Plăcile cu subiect artistic sunt în număr de 66. Peste 70 de plăci comemorative n-au fost realizate: au fost aprobate de Consiliul municipal Chișinău, dar nu au mai fost edificate. A fost întocmită „Lista plăcilor aprobate, neinstalate”, care conține nume notorii, a căror memorie merită să fie restituită comunității. Printre acestea se numără: popularul actor Dumitru Caraciobanu (inițiativa din 1997); cărturarul și clericul Mihail Ciachir (1996); medicul pediatru Emilian Coțaga (1996); prima femeie avocat din Basarabia – Eugenia Crușevan (1996); cântăreața de operă Anastasia Dicescu (2017); compozitorul George Enescu, care a avut un turneu la Chișinău; promotorul Renașterii Naționale Gheorghe Ghimpu (2001); medicul, fondatorul și directorul spitalului pentru copii Valentin Ignatenko (1993); compozitorul Gavriil Musicescu (1997); interpreta de muzică populară Angela Păduraru (1999) ș.a.

Pan Halippa, în alocuțiunea sa la dezvelirea monumentului dedicat martirilor patrioți Alexe Mateevici, Simion Murafa și Andrei Hodorogea, spunea: „Noi am săpat chipurile lor în piatră, rămâne să le săpăm și în sufletele noastre”. Acest monument, înălțat în perioada interbelică, a fost distrus în perioada comunistă. În 2016, el a fost reinstalat în varianta inițială și a fost dezvelit într-un cadru festiv.

În deschiderea evenimentului de lansare a catalogului-album, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, dr. Mariana Harjevschi, a menționat: „Reconstituirea documentară a fost mereu o preocupare distinctă a instituției noastre. Această lucrare reprezintă o alternativă la salvagardarea memoriei chișinăuiene, fiind, totodată, liantul dintre trecut, prezent și viitor. În același timp, volumul reprezintă o carte de vizită, foarte convingătoare, pentru oferta turistică a orașului, dar și gestul de recunoștință al bibliotecarilor, documentariști, cercetători, arhiviști, fotografi pentru patrimoniul cultural local în vederea recuperării memoriei oamenilor din diverse domenii (actori, arhitecți, muzicieni, istorici, politicieni, scriitori etc.), care au reușit să facă istorie și lucruri mărețe”.

Lidia Kulikovski, una din cele două autoare ale volumului, a ținut să sublinieze: „E o primă încercare de a face o bază de date, un catalog al plăcilor comemorative. Noi am străbătut la pas tot Chișinăul. Am realizat cercetarea ca să amintim chișinăuienilor că totdeauna au avut o istorie, că oamenii l-au construit, au contribuit la dezvoltarea lui în toate secolele”.

Prezent la eveniment, istoricul Sergiu Musteață a remarcat: „Este un exemplu pentru toate localitățile ca să-și ordoneze lucrurile, deoarece plăcile comemorative fac parte din monumentele de for public. Un volum extraordinar, un volum care ajută și responsabilii de protecția patrimoniului cultural să acorde atenția cuvenită întru păstrarea și promovarea lor mai bună”.

În continuare, despre carte au vorbit: autoarea Ana Răileanu, profesorul universitar Elena Prus, sculptorii Victor Macovei, Ion Zderciuc și alții.